

CZU: 657.6(478)

UDC: 657.6(478)

**PERFEȚIONAREA AUDITULUI
DATORIILOR FINANCIARE
PRIN DEZVOLTAREA RELAȚIEI
DINTRE PRAGUL
DE SEMNIFICAȚIE
ȘI PROCEDURILE DE AUDIT**

*Drd. Nicolai RUSSU, ASEM
cochermoldova@gmail.com
ORCID: 0009-0004-2023-1284
DOI: <https://doi.org/10.53486/econ.2023.126.105>*

Aspectele cele mai importante ale lucrării au la bază studierea, în ansamblu, a relațiilor juridice, a metodologiilor contabile și a spectrului viziunilor de perspectivă ale auditului financiar al datoriilor financiare prezentate de autor. Cercetarea s-a axat pe delimitarea metodologică a pragului de semnificație aplicabil în contabilitatea financiară și cel aplicabil în auditul financiar, pentru aprecierea corectă a surselor și utilizarea acestora în scopuri concrete, dar și a influenței acestora asupra rezultatelor auditului. Totodată, procedurile de audit au fost identificate și selectate în baza cercetărilor pragului de semnificație și stabilire a relației complementare. Prezentul studiu se focusează asupra mediului de aplicare a raționamentului profesional pentru edificarea unei structuri argumentate, prin care procedurile de audit să prezinte un fundament solid al pragului de semnificație aplicabil în audit, delimitat de cel utilizat în contabilitatea financiară, precum și identificarea influenței și impactului acestor acțiuni asupra informațiilor din cadrul raportului de audit.

***Cuvinte-cheie:** audit, datorii financiare, prag de semnificație, proceduri de audit, raționament profesional.*

JEL: M40, M41, M42.

Introducere

Importanța informațiilor calitative, corecte și veridice, în procesul auditării situațiilor financiare, reprezintă o provocare atât pentru auditori, cât și pentru alte categorii de utilizatori ai situațiilor financiare. Momentul critic, care capătă o amploare semnificativă, este aprecierea de către auditori a pragului de semnificație, în procesul auditării situațiilor financiare la nivelul datoriilor financiare, pentru aplicarea corectă, proporțională și eficientă a procedurilor de audit, care, la rândul lor, vor contribui, prin rezultatele obținute, la edificarea unui raport de audit reprezentativ și credibil.

În cadrul proceselor practice, aferente faptelor economice, ce țin de contabilizarea și prezentarea informațiilor aferente datoriilor, privind creditele și

**IMPROVING THE AUDIT
OF FINANCIAL LIABILITIES
BY DEVELOPING
THE RELATIONSHIP
BETWEEN THE MATERIALITY
AND THE AUDIT PROCEDURES**

*PhD candidate Nicolai RUSSU, ASEM
cochermoldova@gmail.com
ORCID: 0009-0004-2023-1284
DOI: <https://doi.org/10.53486/econ.2023.126.105>*

The most important aspects of the research are based on the overall study of legal relationships, accounting methodologies and the spectrum of perspective views of the financial audit of financial liabilities presented by the author. The research is focused on the methodological delimitation of the materiality applicable in financial accounting and the one applicable in financial audit for the correct assessment of sources and their use for specific purposes, as well as their influence on the audit results. At the same time, the audit procedures were identified and selected based on materiality research and establishing the complementary relationship. The study also focuses on the application of professional judgment to build a reasoned structure through which the audit procedures present a solid foundation of the materiality applicable in the audit, delimited from that used in financial accounting, as well as identifying the influence and impact of these actions on the information in the audit report.

***Keywords:** audit, financial liabilities, materiality, audit procedures, professional judgment.*

JEL: M40, M41, M42.

Introduction

The importance of qualitative, correct and truthful information in the process of auditing financial statements represents a challenge both for auditors and for other categories of financial statements users. The critical moment that acquires a significant scope is the auditors' assessment of the materiality in the process of auditing the financial statements at the level of financial liabilities for the correct, proportional and efficient application of the audit procedures, which, in turn, will contribute, through the results obtained, to the building of a representative and credible audit report.

Within the practical processes focused on economic facts, related to the accounting and presentation of information of liabilities regarding credits and loans in the financial statements, there are a multitude of determining aspects of uncertainty situa-

împrumuturile în situațiile financiare, există o multitudine de aspecte determinative ale situațiilor de incertitudine sau abordări bazate pe un raționament profesional. Aceste evenimente produc, în sine, un dezechilibru procedural, care duce la necesitatea identificării unui prag de semnificație în cadrul auditului datoriilor financiare. În prezent, problemele de ordin teoretic și practic ale studiului în cauză sunt abordate selectiv de către mediul normativ și academic, lăsând loc pentru interpretări și abordări individuale, care, în sine, generează o atmosferă liberalistă dintre normele instituționale cu caracter general și situațiile practice particulare de interacțiune a pragului de semnificație și procedurile de audit aplicabile în procesul auditării datoriilor financiare.

Scopul acestei lucrări este studierea multilaterală a abordărilor particulare în auditul datoriilor financiare, care sunt influențate de stabilirea pragului de semnificație și procedurile de audit specifice alese.

Prin tematica, conținutul și structura sa, lucrarea conține: aspecte teoretice privind aprecierea normativă a auditului datoriilor financiare; definiții ale pragului de semnificație și conținutul complementar al acestora; aspecte bazate pe raționamentul profesional privind edificarea unei structuri logice și interconectate ale pragului de semnificație și alegerea procedurilor de audit pentru auditarea datoriilor financiare.

În prezentul articol sunt investigate următoarele probleme de ordin principal:

- 1) *analiza pragului de semnificație, determinat în contabilitatea financiară și importanța acestuia pentru stabilirea pragului de semnificație în auditul datoriilor financiare;*
- 2) *investigarea surselor necesare pentru aprecierea pragului de semnificație în auditarea datoriilor financiare;*
- 3) *identificarea procedurilor de audit specifice datoriilor financiare, în baza pragului de semnificație;*
- 4) *stabilirea interconexiunii și caracterului complementar al pragului de semnificație și procedurile de audit stabilite pentru auditul datoriilor financiare.*

Platforma teoretică de abordare a domeniului investigat se prezintă prin intermediul publicațiilor de specialitate ale savanților autohtoni și străini, precum și a actelor normative specifice, care au fost studiate de autor pentru edificarea unui mase concentrate, ce a contribuit la atingerea scopurilor, după cum urmează:

- actele normative naționale: Legea privind auditul situațiilor financiare [1], Standardele Internaționale de Audit [2], Standardul Național de Contabilitate Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare [3], Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare [4];

tions or approaches based on professional judgment. These events, produce a procedural imbalance that leads to the need to identify a materiality in the audit of financial liabilities. Currently, the theoretical and practical problems of the study in question are selectively addressed by the normative and academic environment, leaving space for individual interpretations and approaches, which in itself generate a liberal atmosphere between general institutional norms and particular practical situations of interaction of the materiality and applicable audit procedures in the process of auditing financial liabilities.

The purpose of this research is the multilateral study of particular approaches in the audit of financial liabilities that are influenced by the establishment of the materiality and the specific chosen audit procedures.

The paper's structure, theme, and content include the following: definitions of the materiality and their corresponding content; theoretical aspects of the normative assessment of the financial liability audit; and professional reasoning-based concerns about the development of a logical and connected structure of the materiality and the selection of audit procedures for financial liability audits.

The following main issues are investigated in this article:

- 1) *analysis of the materiality, determined in financial accounting and its importance for establishing the materiality in the audit of financial liabilities;*
- 2) *investigating the sources necessary to assess the materiality in the auditing of financial liabilities;*
- 3) *identification of audit procedures specific to financial liabilities based on the materiality;*
- 4) *establishing the interconnection and complementary character of the materiality and the audit procedures established for the audit of financial liabilities.*

The theoretical platform for approaching the investigated field is presented through the specialized publications of domestic and foreign scholars, as well as the specific normative acts, which were studied by the author to build a concentrated mass, which contributes to the achievement of the goals, as follows:

- national normative acts: Law on the audit of financial statements [1], International Auditing Standards [2], National Accounting Standard Accounting policies, changes in accounting estimates, errors and subsequent events [3], Methodological Guide for the preparation of financial statements [4];
- documents with special legal norms: International Standard on Auditing 320 Materiality in planning and performing an audit [5];

- actele cu norme juridice speciale: International Standard on Auditing 320 Materiality in planning and Performing an audit [5];
- publicațiile de specialitate ale savanților autohtoni și străini, care au abordat în diferite viziuni atât conceptul pragului de semnificație în contabilitatea financiară și în auditul financiar, cât și interacțiunea acestora cu procedurile de audit aplicabile la auditarea datoriilor financiare: Sajin I. [6], [7], Nederița A. [8], [9], [6], [10], Османова П., Хамбулатова З., Исмаилов М. [11], Vitiuc A. [8], [12], [10], Brinișter A. [8], [10], Runner R. (2021) [13], Codrean V. [14], Berheci M. [15].

În vederea cercetării literaturii de specialitate cu referire la aspectele de importanță semnificativă pentru lucrarea în cauză, autorul a identificat că pragul de semnificație, ca noțiune și concept de aplicare în procesul auditului, inclusiv a datoriilor financiare, este pe larg tratat în limite asemănătoare. Astfel, conceptul de prag de semnificație în auditul financiar este definit de ISA 320 ca „suma sau sumele stabilite de auditor la un nivel mai scăzut decât pragul de semnificație pentru situațiile financiare ca întreg, pentru a reduce la un nivel adecvat de scăzut probabilitatea ca denaturările necorectate sau nedetectate agregate să depășească pragul de semnificație pentru situațiile financiare ca întreg” [5, p.318]. Mai mult decât atât, pragul de semnificație în audit este tratat de practicieni în procesul auditării situațiilor financiare în corespundere cu prevederile normative, cu mici particularități, ca de exemplu: „pragul de semnificație exprimă nivelul maxim admisibil de eroare acceptat, pentru a putea decide dacă conturile sunt corecte sau nu” [14, p.4]. Prin urmare, ideea și conceptul general strategic al abordării pragului de semnificație în audit este similar din toate punctele de vedere, cu unele particularități.

Subiectul ce vizează corelația pragului de semnificație în audit și influența acestuia asupra alegerii și aplicării procedurilor de audit este mai puțin tratat în literatura de specialitate. Cu toate acestea, autorul a reușit să identifice unele abordări tangențiale, care au la bază percepții particulare de conexiune între pragul de semnificație și procedurile de audit. Spre exemplu, în lucrarea „Pragul de semnificație și procesul de eșantionare în auditul financiar”, Berheci M. identifică aprecierea pragului de semnificație în strânsă legătură cu obiectivele urmărite și, ulterior, aplicarea procedurilor de audit: „definirea precisă a obiectivelor implică ideea că auditorul trebuie să stabilească clar, ce anume vrea să demonstreze, adică, trebuie să definească caracteristici ale elementelor considerate erori sau anomalii” [15, p.298]. Lipsa unei abordări generale de interacțiune a pragului de semnificație și setarea procedurilor de audit, provoacă autorul să dezvolte viziuni proprii, care, prin aplicarea metodelor și tehnicilor

- specialized publications of local and foreign scholars who have approached the concept of the materiality in different ways both in financial accounting and in financial auditing and their interaction with the audit procedures applicable to the auditing of financial liabilities: Sajin I. [6], [7], Nederita A. [8], [9], [6], [10], Osmanova P., Khambulatova Z., Ismailov M. [11], Vitiuc A. [8], [12], [10], Brinister A. [8], [10], Runner R. (2021) [13], Codrean V. [14], Berheci M. [15].

In order to carry out a study of the specialized literature with reference to the aspects of significant importance for the research, the author identified that the materiality, as a concept of application in the audit process, including financial liabilities, is widely treatable within similar limits. Thus, the concept of materiality in the financial audit is defined by ISA 320 as “the amount or amounts set by the auditor at less than materiality for the financial statements as a whole to reduce to an appropriately low level the probability that the aggregate of uncorrected and undetected misstatements exceeds materiality for the financial statements as a whole [5, p.318]. More than that, the materiality in the audit is treated by practitioners in the process of auditing the financial statements in accordance with the normative provisions, with small particularities, such as: “the materiality expresses the maximum admissible level of error accepted to be able to decide whether the accounts are correct or not” [14, p.4]. Therefore, the general strategic idea and concept of the approach to the materiality in the audit is similar from all points of view, with some particularities.

In the part related to the correlation of the materiality in the audit and its influence on the selection and application of the audit procedures, the issue is less treated in the specialized literature. However, the author was able to identify some tangential approaches that are based on particular perceptions of the connection between the materiality and audit procedures. For example, in the work “*The materiality and the survey in the financial audit*”, Berheci M. identifies the assessment of the materiality in close connection with the objectives followed and subsequently the application of the audit procedures: “the precise definition of the objectives implies the idea that the auditor must clearly establish what it is that he wants to prove, that is he must define the features of the elements considered errors or anomalies” [15, p.298]. The lack of a general approach to the interaction of the materiality and the setting of audit procedures, challenges the author to develop his own visions that, by applying scientific research methods and techniques, based on the presentations of the specialized literature, have evolved into tangible results that can be applied in practice.

științifice de cercetare, bazate pe prezentările literaturii de specialitate, au evoluat în rezultate palpabile, pasibile de a fi aplicate în practică.

Metodologia cercetării

Conținutul și structura metodelor, tehnicilor și procedurilor de cercetare a domeniului, se conturează prin: aplicarea direcționată a modelărilor; prin exemplificarea situațiilor specifice aferente auditului datoriilor financiare; prin prisma aprecierii pragului de semnificație și aplicarea procedurilor de audit specifice.

Dintre metodele generale de studiu au fost utilizate analiza și sinteza informațiilor din actele normative de specialitate, lucrările științifice și practicile agreate. Aplicarea în situații concrete a procedurilor de agregare și dezagregare, observație, comparație și analiză sistemică la nivel specific, reprezintă o soluție reală întru atingerea obiectivelor menționate.

Sub aspect general, autorul s-a orientat, de asemenea, în aplicarea metodelor dialectice, cu referire la auditul datoriilor financiare și urmărirea efectului corelat dintre pragul de semnificație și procedurile de audit selectate. Utilizarea focusată și/sau combinată a metodelor descrise are ca scop valorificarea potențialului contabilității datoriilor financiare și ajustarea auditului acestora la practicile reale, cu efecte relevante utilizatorilor.

În baza afirmațiilor prezentate, se conturează un tip interdisciplinar al cercetării, cu elemente evidente aplicative, care se referă la o dinamică pronunțată a faptelor economice, ce stau la baza explorării și afectează sursele inițiale de cercetare a datoriilor financiare.

Autorul s-a concentrat atât pe examinarea aspectelor economico-financiare a prevederilor actelor normative menționate și, totodată, referitoare la contabilitatea și auditul datoriilor financiare, cât și pe prezentarea informațiilor obligatorii și opționale în situațiile financiare.

Rezultate obținute și discuții

Autorul poziționează problematica aprecierii pragului de semnificație, în procesul auditului datoriilor financiare, ca soluție viabilă pentru aplicarea procedurilor de audit. Astfel, pentru perceperea aprecierii pragului de semnificație este necesară determinarea absolută a cadrului normativ existent și încadrarea abordărilor profesionale în limitele instituționale existente, pentru a nu depăși normele impuse și pentru a asigura un rezultat scontat în strictă conformitate cu legislația.

Prevederile normative existente stabilesc un cadru sustenabil și calitativ pentru studierea și aplicarea exhaustivă a abordărilor ce țin de pragul de semnificație în cadrul auditării situațiilor financiare, în special a datoriilor financiare. Aceste documente includ legislația specifică, reprezentată de Legea privind auditul situațiilor financiare, care, prin dispoziții speciale, impune descrierea pragului de semnificație și a factorilor calitativi [1, p.1], ce îl determină pe

Research methodology

The content and structure of the methods, techniques and research procedures in the field are outlined on the targeted application of the models by exemplifying the specific situations related to the audit of financial liabilities through the prism of the appreciation of the materiality and the application of specific audit procedures.

Among the general study methods, the analysis and synthesis of information from specialized normative acts, scientific works and agreed practices were applied. The application in specific situations of the procedures of aggregation and disaggregation, observation, comparison and systemic analysis at a specific level represents a real solution to achieve the mentioned objectives.

In general terms, the author also focused on the application of dialectical methods with reference to the audit of financial liabilities and the tracking of the correlated effect between the materiality and the selected audit procedures. The focused and/or combined use of the described methods is aimed at capitalizing on the potential of financial liabilities accounting and adjusting their audit to real practices with relevant effects for users.

Based on the presented statements, an interdisciplinary type of research is outlined with obvious applicative elements that refer to a pronounced dynamic of the economic facts that are the basis of the exploration and affect the initial research sources of financial liabilities.

The author focused on the examination of the economic-financial aspects of the provisions of the mentioned normative acts regarding the accounting and auditing of financial liabilities and the presentation of mandatory and optional information in the financial statements.

Obtained results and discussions

The author puts the issue in the perspective of assessing the materiality in the financial liabilities audit process as a viable solution for the application of audit procedures. Thus, in order to perceive the appreciation of the materiality, it is necessary to determine the absolute existing normative framework and insert the professional approaches within the existing institutional limits in order not to exceed the imposed norms and ensure an expected result in strict accordance with the legislation.

The existing normative provisions establish a sustainable and qualitative framework for the study and exhaustive application of materiality approaches in the audit of financial statements, especially financial liabilities. These documents include the specific legislation represented by the Law on the audit of financial statements, which by special provisions imposes the description of the materiality and the qualitative factors [1, p.1] that determine it in the process of auditing financial liabilities, auditing stan-

acesta în procesul auditării datoriilor financiare, standarde de audit (ISA 320) și alte standarde conexe, care stabilesc norme generale privind modul în care pragul de semnificație se aplică în evaluarea efectului denaturărilor identificate asupra auditului și a denaturărilor necorectate, dacă ele există, asupra situațiilor financiare.

Autorul presupune, că premisele și factorii fundamentali pentru identificare și aprecierea factorilor calitativi, care stau la baza pragului de semnificație aplicat în auditarea datoriilor financiare, se conturează în abordări faptice, ca surse directe de apreciere și abordări analitice, ca surse indirecte de apreciere. Înainte de a testa soldurile conturilor datoriilor financiare, se recomandă de evaluat riscul asociat soldului conturilor datoriilor financiare. Dacă riscul este mai mic, atunci probele care trebuie testate sunt mai mici și invers. Deci, evaluarea riscului ghidează și direcționează testarea. Prin urmare, pentru a asigura un proces calitativ, se consideră necesar ca auditorul să efectueze procedurile inițiale de evaluare a riscurilor în faza de planificare [13, p.1].

Totodată, sunt foarte importante identificarea și aprecierea riscurilor și semnificației acestora în diferite faze, așa că planificarea și aplicarea procedurilor de audit, au fost descrise de autorul A. Nederița [8, p.2] și alții în cercetările lor. În baza rezultatelor cercetării menționate, autorul A. Nederița apreciază ca fiind calitative argumentele, prin care se demonstrează că pragul de semnificație, în auditul financiar, poate fi identificat în baza unui sau a mai multor indicatori, în dependență de necesități și caracterul individual al misiunii de audit. Totodată, clasificarea pe etape consecutive a examinării caracterului, semnificativ în procesul aplicării procedurilor de audit, reprezintă o bază teoretică viabilă, inclusiv pentru lucrarea în cauză.

Suplimentar, autorul ține să scoată în evidență și problematica identificării și aplicării pragului de semnificație aplicabil în contabilitatea financiară, care, la rândul său, reprezintă un punct de pornire și un element de influență semnificativă pentru determinarea pragului de semnificație în auditul datoriilor financiare. Stabilirea unor limite argumentate în politicile contabile, privind impactul anumitor sume din conturile contabile ale contabilității financiare asupra caracterului reprezentativ al situațiilor financiare, reprezintă o provocare pentru contabilii, utilizatorii ai situațiilor financiare și auditori. În acest sens, autorul menționează ca fiind critice situațiile în care impactul pragului de semnificație al contabilității financiare poate influența limita de apreciere a pragului de semnificație în audit. Astfel, se creează o structură logică, prin care informațiile contabile, care sunt sub pragul de semnificație, în cele mai dese cazuri, nu sunt abordate de auditul financiar. La rândul său, stabilirea unui prag de semnificație în audit presupune sprijinul determinant al informațiilor contabile. Pornind de la cele expuse mai sus, integrarea

(ISA 320) and other related standards, which establish general rules on how the materiality is applied in assessing the effect of identified misstatements on the audit and uncorrected misstatements, if any, on the financial statements.

The author assumes that the premises and fundamental factors for the identification and assessment of the qualitative factors that are the basis of the materiality applied in the auditing of financial debts are outlined in factual approaches, as direct sources of assessment, and analytical approaches, as indirect sources of assessment. Before testing financial liability account balances, it is recommended to assess the risk associated with the financial liability account balance. If the risk is lower, then the samples to be tested are lower and vice versa. So, the risk assessment guides and directs the testing. Therefore, in order to ensure a qualitative process, it is considered necessary for the auditor to perform the initial risk assessment procedures in the planning phase [13, p.1].

At the same time, the identification and assessment of risks and significance in different phases are of great importance, so as the planning and application of audit procedures, are described by the authors Nederita A. [8, p.2] and others in his research. Based on the mentioned research results, Nederita A. appreciates as qualitative the arguments according to which the materiality in the financial audit can be identified based on one or more indicators depending on the needs and the individual nature of the audit mission. At the same time, the classification by consecutive stages of the examination of the significant character in the process of applying the audit procedures represents a viable theoretical basis, including for this research.

Additionally, the author wants to highlight the issue of identifying and applying the materiality applicable in financial accounting, which in turn represents a starting point and an element of significant influence for determining the materiality in the audit of financial liabilities. Establishing reasoned limits in accounting policies regarding the impact of certain amounts in the accounting accounts of financial accounting on the representativeness of financial statements, represents a challenge for accountants, users of financial statements and auditors. In this sense, the author considers as critical the situations in which the impact of the materiality of financial accounting can influence the assessment limit of the materiality in the audit. Thus, a logical structure is created through which accounting information that is below the materiality, in most cases, is not addressed by the financial audit. In turn, establishing a materiality limit in the audit requires the decisive support of accounting information. Starting from the above, the logical and gradual integration of information to create an audit report that reflects representative

logică și graduală a informațiilor pentru crearea unui raport de audit, care să reflecte informații reprezentative, necesită aplicarea cu grijă a raționamentului profesional, pentru delimitarea pragului de semnificație aplicabil în contabilitatea financiară, care va contribui la identificarea și aplicarea pragului de semnificație în auditul financiar. Mai multe idei valoroase, privind aplicarea pragului de semnificație, au fost studiate de autor în baza lucrării cercetătorului A. Nederița, unde, ca element relevant studiului în cauză, a fost identificată ideea, precum că „mărimea și modalitățile de stabilire a pragului de semnificație se determină în baza raționamentului profesional, ținând cont de particularitățile activității entității și scopurile urmărite de către aceasta. Modul de stabilire și de aplicare a pragului de semnificație se referă la contabilitate și afectează indicatorii din situațiile financiare” [9, p.3]. Din cele menționate rezultă un impact direct al pragului de semnificație asupra situațiilor financiare și, respectiv, asupra auditului acestora, prin aplicarea în continuare a pragului de semnificație în audit.

În dezvoltarea opiniilor expuse și aprecierea impactului pragului de semnificație din contabilitatea financiară, se poate edificat o multitudine de surse directe și indirecte pentru cercetarea pragului de semnificație în auditarea datoriilor financiare, care pot fi structurate conform tabelului 1.

information, requires the careful application of professional judgment to delimit the materiality applicable in financial accounting that will contribute to the identification and application of the materiality in the financial audit. Several valuable ideas regarding the application of the materiality were studied by the author in the work of the researcher Nederita A., where as an element relevant to the study in question the idea such as, that “the size and the ways of establishing the materiality are determined based on professional judgement, taking into account the particularities of the entity’s activity and the goals pursued by it. The way of establishing and applying the materiality refers to accounting and affects the indicators in the financial statements” [9, p.3]. From the mentioned results a direct impact of the materiality on the financial statements and respectively on their audit through the further application of the materiality in the audit.

A wide range of direct and indirect sources can be used to research the materiality in the auditing of financial liabilities, which can be organized in accordance with table 1, in order to develop the opinions offered and evaluate the impact of the materiality in financial accounting.

Tabelul 1/Table 1

Sursele directe și indirecte pentru aprecierea pragului de semnificație în auditarea datoriilor financiare/The direct and indirect sources for assessing the materiality in the audit of financial liabilities

Surse directe (abordări faptice)/ Direct sources (factual approaches)	Surse indirecte (abordări analitice)/ Indirect sources (analytical approaches)
1	2
Documente primare și de stabilire a raporturilor juridice (de exemplu, contracte de împrumut/credit, extrase din cont bancar, politici financiare și documente conceptuale și de altă natură etc.)/Primary and legal relationship documents (e.g. loan/credit agreements, bank statements, financial policies and conceptual and other documents, etc.).	Calculare analitice privind poziția economico-financiară a entității/Analytical calculations regarding the economic-financial position of the entity.
Înregistrări contabile sintetice și analitice (de exemplu, registre contabile, conturi analitice etc.)/Synthetic and analytical accounting records (eg accounting journals, analytical accounts, etc.).	Metode și tehnici ale aprecierilor comparative naționale și internaționale privind auditul datoriilor financiare/Methods and techniques of national and international comparative assessments regarding the audit of financial liabilities.
Situații financiare (de exemplu, informații privind datoriile financiare din bilanț și nota explicativă)/Financial statements (for example, information on financial liabilities in the balance sheet and notes to financial statements).	Componența și cota datoriilor financiare la nivel micro și macroeconomic/The composition and share of financial liabilities at the micro and macroeconomic level.
Note de contabilitate și note la situații financiare (de exemplu, calcule privind dobânda, majorarea de întârziere, penalități, diferențe de curs valutar etc.)/Accounting notes and notes to financial statements (for example, calculations of interest rates, additional fees, penalties, exchange rate differences, etc.).	Impactul datoriilor financiare asupra poziției și performanței economico-financiare a entității/The impact of financial liabilities on the position and economic-financial performance of the entity.

Continuarea tabelului 1/Continuation of table 1

1	2
Acte de verificare a soldurilor dintre debitor și creditor/ Documents verifying the balances between the debtor and the creditor.	Importanța masivă a datoriilor financiare în structura elementelor situațiilor financiare/The massive importance of financial liabilities in the structure of the elements of financial statements.
Correspondența, după caz, între debitor și creditor, cu referire la faptele generatoare de datorii financiare/Correspondence, between the debtor and the creditor with reference to the facts generating financial liabilities.	Experiența și durabilitatea entității în administrarea datoriilor financiare/The experience and sustainability of the entity in managing financial liabilities.

Sursa: elaborat de autor/Source: developed by the author

În opinia noastră, pentru fiecare categorie de surse, care contribuie la stabilirea pragului de semnificație, este necesară aplicarea raționamentului profesional, pentru argumentarea exhaustivă a deciziilor luate, care vor contribui calitativ la constituirea raportului de audit. Sursele descrise mai sus reprezintă o opinie analitică a autorului și nu se limitează doar la această listă.

Mai mult decât atât, combinarea surselor și alegerea acestora constituie un drept și o libertate a auditorilor, în dependență de ce se necesită pentru aprecierea pragului de semnificație.

Astfel, raportul de interdependență și impact asupra pragului de semnificație poate fi stabilit de sine stătător de către auditor, conform necesităților și cerințelor interne, în conformitate cu prevederile ISA 320, care stabilește clar o serie generală de caracteristici importante auditării datoriilor financiare, și anume „incertitudinile inerente în măsurarea sumelor bazate privind utilizarea estimărilor, raționamentul și luarea în considerare a evenimentelor viitoare” [5, p.317].

Un exemplu de combinare a surselor directe și a celor indirecte, care să contribuie la aprecierea pragului de semnificației în procesul auditării datoriilor financiare, ar fi actele de verificare a soldurilor întocmite și solicitate (agreate) periodic de către părți, care pot prezenta divergențe temporare sau fundamentale, cauzate de modurile de contabilizare a faptelor economice, în special în partea ce ține de diferențe de curs și de sumă, calcularea penalităților și dobânzilor de întârziere etc. Astfel de situații provocative apar în cazul în care debitorul și creditorul folosesc diferite abordări pentru identificarea sumelor descrise mai sus și a perioadelor de contabilizare, fapt care cauzează o discordanță a soldurilor și a raporturilor.

De remarcat, că aceste situații incerte reprezintă o problemă pentru autentificarea tranzacțiilor în cadrul auditării datoriilor financiare, ceea ce duce la stabilirea și analiza surselor indirecte pentru aprecierea semnificației sumelor. Continuând firul logic descris, stabilim că, pentru mitigarea efectului provocativ al problemei menționate, auditorul poate alege o sursă indirectă sau mai multe surse, care ar

In our opinion, for each category of sources that contribute to the establishment of the materiality, it is necessary to apply professional judgement for the exhaustive argumentation of the decisions taken that will contribute qualitatively to the creation of the audit report. The sources described above represent an analytical opinion of the author and are not limited to this list.

More than that, the combination of sources and their selection constitutes a right and a freedom of the auditors depending on the needs for assessing the materiality.

Thus, the ratio of interdependence and impact on the materiality can be established independently by the auditor, according to internal needs and requirements, in accordance with the provisions of ISA 320, which clearly establishes a general series of important characteristics of auditing financial liabilities, namely “uncertainties inherent in the measurement of amounts based on the use of estimates, judgment and the consideration of future events” [5, p.317].

An example of combining direct and indirect sources that would contribute to the assessment of the materiality in the process of auditing financial liabilities would be the balance verification documents prepared and requested (agreed) periodically between parties that may present temporary or fundamental divergences caused by the ways accounting of economic facts, especially in the part related to exchange rate and amount differences, calculation of penalties and interest, etc. Such challenging situations arise when the debtor and the creditor use different approaches to identifying the amounts described above and the accounting periods, which cause a discordance of balances and ratios.

It should be noted that these uncertain situations represent a problem for the authentication of transactions in the audit of financial liabilities, which leads to the establishment and analysis of indirect sources for the assessment of the materiality of the amounts. Continuing the logical line described, we establish that to mitigate the provocative effect of the mentioned problem, the auditor can choose one or more indirect sources that would provide a rational

oferi o explicație rațională ori, după cum cere legislația, un factor calitativ la aprecierea pragului de semnificației. În acest sens, descrierea factorilor cantitativi și calitativi, prevăzută de ISA, cum ar fi „magnitudinea relativă, natura și efectul asupra unui obiect specific și interesul exprimat al utilizatorilor ori al altor beneficiari” [2, p.51], se identifică perfect în lista surselor directe și indirecte de apreciere a pragului de semnificație. Astfel, autorul apreciază, că studierea metodelor și tehnicilor de comparație la nivel național și internațional, din punct de vedere contabil și administrativ-financiar, precum și determinarea experienței și sustenabilității entității de a administra datoriile financiare, ar reprezenta factori calitativi de apreciere a pragului de semnificație, în combinație cu sursele directe.

În cazul în care există o diferență certă dintre metodele, tehnicile și modul de tratare a prevederilor legislației în vigoare, privind contabilizarea datoriilor financiare și a tuturor faptelor complementare între debitor și credit, ceea ce ar duce la divergențe de solduri la un moment dat și/sau care pot fi ajustate pe parcursul perioadei, auditorul poate examina analitic aceste divergențe și stabili impactul acestora la determinarea pragului de semnificație sub două aspecte: una din entități (debitor sau creditor) nu aplică corect prevederile legislației; sau entitățile au implementate metode și tehnici corecte, conform necesităților utilizatorilor situațiilor financiare, care, la o anumită etapă de stabilire a soldurilor, pot genera divergențe, fără încălcarea normelor legale. În aceste cazuri se va ține cont și de prevederile Standardului Național de Contabilitate, de Politicile contabile, de alte modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare, care stipulează patru situații de apariție a erorilor contabile și modul de corectare a acestora (pct.26) [3, p.6].

Pornind de la cele expuse, autorul aduce argumente care exprimă importanța și impactul aprecierii pragului de semnificație, în valori absolute, asupra procedurilor de audit aplicabile pentru auditarea datoriilor financiare. Astfel, multitudinea procedurilor de audit aplicate în practică pentru examinarea datoriilor financiare, pot fi simplificate sau extinse, în dependență de pragul de semnificație stabilit, fără a reduce din importanța sau diminuarea principiului continuității activității. Astfel, procedurile de audit urmează a fi strâns legate și de verificarea de către auditor a elementelor fundamentale ale principiului continuității activității entității ori „pierderile semnificative pot naște incertitudini privind capacitatea entității de a-și onora obligațiile și, respectiv, de a-și continua activitatea” [7, p.53]. Mai mult ca atât, procedurile de audit sunt o parte esențială a misiunii de audit pentru a verifica acuratețea și legalitatea soldurilor și tranzacțiilor. Aceste proceduri de audit facilitează activitatea auditorului la verificarea soldurilor și tranzacțiilor în diferite moduri [11, p.4].

explanation or, as required by the legislation, a qualitative factor when assessing the materiality. In this sense, the description of quantitative and qualitative factors, provided by ISA such as “the relative magnitude, nature and effect on a specific object and the expressed interest of users or other beneficiaries” [2, p.51] is perfectly identified in the list of sources direct and indirect means of assessing the materiality. Thus, the author appreciates that studying the methods and techniques of comparison at national and international level from the point of view of accounting and financial administration, as well as determining the experience and sustainability of the entity to manage financial liabilities would represent qualitative factors for assessing the materiality, in combination with direct sources.

In case, there is a certain difference between the methods, techniques and the way of approaching the provisions of the legislation in force regarding the accounting of financial liabilities and all the complementary facts between the debtor and the credit, which leads to divergence of balances at a specific time and/or which can be adjusted during the period, the auditor can analytically examine these divergences and determine their impact when determining the materiality under two aspects: one of the entities (debtor or creditor) does not correctly apply the provisions of the legislation; or the entities have implemented correct methods and techniques according to the needs of the users of the financial statements which, at a certain stage of establishing the balances, may generate divergences, without violating the legal norms. In these cases, will also be taken account of the provisions of the National Accounting Standard Accounting policies, changes in accounting estimates, errors and subsequent events, which stipulate four situations of occurrence of accounting errors and how to correct them (pt. 26) [3, p. 6].

Starting from the above, the author brings arguments expressing the importance and the impact of assessing the materiality in absolute values on the audit procedures applicable for auditing financial liabilities. Thus, the multitude of audit procedures applied in practice for the examination of financial liabilities can be simplified or expanded depending on the materiality established, without reducing the importance or diminishing the principle of business continuity. Also, the audit procedures are to be closely related to the auditor’s verification of the fundamental elements of the principle of continuity of the entity’s activity, or “significant losses may give rise to uncertainties regarding the entity’s ability to honour its obligations and, respectively, to continue its activity” [7, p. 53]. Moreover, audit procedures are an essential part of the audit engagement to verify the accuracy and legality of balances and transactions. These audit procedures facilitate the auditor’s work in checking balances and transactions in different ways [11, p.4].

Urmând exemplul procedurilor de audit, descrise în lucrarea lui Sajin I., Nederița A. [6, p.145], și făcând analogie cu auditul datoriilor financiare, constatăm că lista procedurilor prezentate poate fi ajustată la specificul datoriilor financiare. Principalele proceduri ale Programului de audit, pentru controlul datoriilor financiare, este prezentat în tabelul 2.

Following the example of the audit procedures described in the work Sajin I., Nederita A. [6, p.145] and making an analogy with the audit of financial liabilities, we find that the list of presented procedures can be adjusted to the specifics of financial liabilities. The main procedures of the Audit Program for the control of financial debts are presented in table 2.

Tabelul 2/Table 2

**Programul de audit pentru controlul datoriilor financiare/
Audit program for financial liabilities control**

Lista procedurilor de audit/ List of audit procedures	Surse de informații/ Sources of information
Examinarea aspectului calitativ al contractelor de împrumut/credit/ Examination of the qualitative aspect of loan/credit contracts.	Contractele de credit/împrumut încheiate/Credit/ Concluded credit/loan contracts/Credit.
Verificarea soldurilor inițiale pe termene de evidență a datoriilor financiare/ Checking the initial balances on financial liabilities record terms.	Înregistrări contabile, registre contabile/ Accounting records, accounting registers.
Analiza rambursării principalului și achitării dobânzilor/ Analysis of principal reimbursement and interest payments.	Înregistrări contabile, registre contabile, documente primare bancare/ Accounting records, accounting books, primary banking documents.
Verificarea datelor inventarierii cu creditorii și confirmarea soldurilor de către aceștia/ Checking inventory data with creditors and confirming balances with them.	Acte de verificare reciprocă a soldurilor, contracte de credit/împrumut, procese-verbale/ Mutual balance verification documents, credit/loan contracts, confirmation acts
Verificarea esenței economice și corectitudinii corespondenței conturilor contabile cu creditorii/ Verification of the economic essence and correctness of correspondence of accounting accounts with creditors.	Registre contabile, politici contabile etc./ Registers, accounting policies, etc.

Sursa: elaborat de autor după Sajin I. [6, p.145]/Source: drafted by the author after Sajin I. [6, p.145]

Urmând aplicabilitatea aspectului gradual al prezentărilor de opinie ale autorului, susținem că lista prezentată nu este una exhaustivă sau obligatorie pentru aplicare. Ținând cont de caracterul permisiv de aplicare a raționamentului profesional, auditorii pot dezvolta liste de proceduri particulare, care să fie aplicabile în procesul auditării datoriilor financiare.

Revenind la corelația procedurilor de audit a datoriilor financiare și pragul de semnificație stabilit în baza factorilor calitativi, autorul identifică o relație particulară, care s-ar manifesta prin omiterea caracterului important al contractelor de credit/împrumut, care oscilează în jurul pragului de semnificație și, prin urmare, a tuturor înregistrărilor contabile și prezentărilor de informații în situațiile financiare aferente. Totodată, prin aplicarea procedurii de audit, de inventariere a soldurilor datoriilor financiare și constatării divergențelor, aplicabilitatea pragului de semnificație capătă o importanță semnificativă. Mai mult ca atât, utilizarea conturilor contabile incorecte sau a celor care nu reflectă esența faptei economice, contribuie și mai mult la scoaterea în evidență a pragului de semnificație necesar în stabilirea impactului asupra informațiilor din situațiile financiare. Respectiv, la etapa de aplicare a oricărei proceduri de audit descrise mai sus, se recomandă ca auditorul să

Following the applicability of the gradual aspect of the author's opinion presentations, we claim that the presented list is not exhaustive or mandatory for application. Taking into account the permissive nature of applying professional judgment, auditors can develop lists of particular procedures that are applicable in the process of auditing financial liabilities.

Returning to the correlation of financial liabilities. audit procedures and the materiality established on the basis of qualitative factors, the author identifies a particular relationship that would manifest itself by omitting the important character of credit/loan contracts that oscillate around the materiality and therefore all accounting records and disclosures in the related financial statements. At the same time, by applying the audit procedure of inventorying financial debt balances and ascertaining discrepancies, the applicability of the materiality takes on significant importance. Moreover, the use of accounting accounts that are incorrect or that do not reflect the essence of the economic fact contributes even more to highlighting the materiality, necessary for establishing the impact on the information in the financial statements. Accordingly, at the stage of applying any audit procedure described above, it is recommended

țină cont de aspectele de semnificație încorporate în conceptul pragului de semnificație.

Concluzii

Problematica auditării datoriilor financiare este influențată de o multitudine de factori, care, după natura acestora, joacă un rol semnificativ în aplicarea procedurilor de audit și stabilirea pragului de semnificație.

Problemele de identificare a aspectelor calitative, pentru stabilirea pragului de semnificație, nu au un fundament instituțional bine definit și lasă în proiecția raționamentului profesional stabilirea acestuia, inclusiv aspectul „stabilirii unui eșantion larg sau restrâns, în cadrul auditului datoriilor financiare, ce țin strict de politicile interne ale auditorului” [12, p.1].

Prin argumentele și recomandările propuse, precum și exemplele prezentate, autorul a adus claritate și a prezentat o tendință de practică care poate fi aplicată în procesul auditului datoriilor financiare. Astfel, sursele directe și cele indirecte de apreciere a aspectului calitativ al pragului de semnificație, pentru auditul datoriilor financiare, oferă utilizatorilor și părților interesate o claritate suplimentară și o încredere mai mare în rezultatele auditului.

Totodată, combinarea surselor directe și a celor indirecte crește nivelul analitic de apreciere a pragului de semnificație și, respectiv, duce la abandonarea unui program de audit adecvat în continuare.

Autorul consideră că este important să fie corelat pragul de semnificație cu aplicarea procedurilor de audit a datoriilor financiare, în special în partea în care există divergențe practice la aprecierea soldurilor și contabilizarea datoriilor financiare. Este important, că aplicarea procedurilor de audit, ținând cont de pragul de semnificație, să se realizeze la „etapa finalizării auditului” [10, p.2], însă să nu limiteze, în situații particulare, aplicarea raționamentului profesional la aprecierea, în cazuri concrete, a pragului de semnificație.

În baza celor expuse, se constată o necesitate suplimentară, la nivel național și internațional, de examinarea multilaterală a etapelor și elementelor auditului datoriilor financiare, care să includă aspecte ce țin de aprecierea corectă și argumentată a pragului de semnificație, procedurilor de audit aplicabile și interdependența acestor compartimente, pentru ilustrarea imaginii veridice și complete a datoriilor financiare, inclusiv în situații financiare consolidate, pentru a evidenția exhaustiv soldurile datoriilor financiare generate de raporturi juridice între părțile afiliate, prin efectuarea unui șir de eliminări (ajustări) de consolidare, corectitudinea cărora poate fi verificată prin realizarea unor calcule [4, p.9].

Un audit al datoriilor financiare este important, pentru că în cadrul acestuia se examinează dacă conturile și soldurile sunt corect înregistrate și dacă înregistrările oferă o corectitudine pentru înțelegerea obligațiilor afacerii. Auditul regulat al datoriilor financiare asigură eficiența financiară și managerială și

that the auditor take into account the materiality aspects incorporated in the materiality concept.

Conclusions

The problem of auditing financial liabilities is influenced by a multitude of factors, which, by their nature, play a significant role in the application of audit procedures and the establishment of the materiality.

The problems of identifying the qualitative aspects for establishing the materiality do not have a well-defined institutional foundation and leave its establishment to the projection of professional judgment, including the fact that “the establishment of a wide or narrow sample in the audit of financial liabilities strictly depends on the internal policies of the auditor” [12, p.1].

Through the arguments and recommendations proposed, as well as the examples presented, the author brought clarity and presented a practice trend that can be applied in the financial liability audit process. Thus, direct and indirect sources of assessment of the qualitative aspect of the materiality for the audit of financial liabilities provide users and stakeholders with additional quality and greater confidence in the audit results.

At the same time, the combination of direct and indirect sources increases the analytical level of appreciation of the materiality and, respectively, the approach of an appropriate audit program in the future.

The author considers the materiality to be important and correlated with the application of financial liabilities audit procedures, especially in the part where there are practical divergences in the assessment of balances and the accounting of financial liabilities. It is important that the application of audit procedures, taking into account the materiality, is carried out at the “stage of completing the audit” [10, p.2] but does not limit in particular situations the application of professional judgment for assessing the materiality in concrete cases.

Based on the above, there is an additional need at the national and international level for a multilateral examination of the stages and elements of the audit of financial liabilities that include aspects related to the correct and reasoned assessment of the materiality, the audit procedures applicable and interdependent to these compartments for illustrating the true and complete picture of financial liabilities, including in consolidated financial statements, to exhaustively highlight the balances of financial liabilities generated by legal relationships between related parties, by making a series of eliminations (adjustments) of consolidation, the correctness of which can be verified by making some calculations [4, p.9].

A financial liabilities audit is important because it shows whether accounts and balances are correctly recorded and whether the records provide a fair understanding of the business's obligations.

ajută la prevenirea plăților duplicate, a datoriilor neînregistrate și a neîndeplinirii obligațiilor [13, p.21].

Aplicarea în practică a recomandărilor sus menționate poate simplifica activitatea auditorilor în procesul de verificare a datoriilor financiare, precum și poate fi un exemplu sau model particular de aplicare în practică pentru auditori și sursă de inspirație pentru cercetători, la fel, poate fi și o provocare pentru legiuitori, în sensul descrierii complete și fără rezerve a cerințelor privind aspectele calitative ale pragului de semnificație la auditarea datoriilor financiare.

Regular audit of financial liabilities ensures financial and managerial efficiency and helps prevent duplicate payments, unrecorded debts and non-fulfilment of obligations [13, p.21].

The practical application of the above-mentioned recommendations can simplify the activity of auditors in the process of verifying financial liabilities, as well as be a particular example or model for practical application for auditors and a source of inspiration for researchers as well as a challenge for legislators in the sense of description complete and unreserved requirements regarding the qualitative aspects of the materiality in the process of auditing financial liabilities.

Bibliografie/Bibliography:

1. Legea privind auditul situațiilor financiare: nr. 271 din 15-12-2017//12-01-2018. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2018, nr. 7-17, 75-85.
2. *Standardele Internaționale de audit* [online] [citată 20.08.2023]. Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/contabilitate-%C8%99i-audit/acte-legislative>.
3. Standardul Național de Contabilitate Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 177-181, 94-103.
4. Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare Ordinul ministrului finanțelor: nr. 154 din 09.12.2020. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2020, nr. 360-371, 85-109.
5. *International standard on auditing 320 Materiality in planning and performing an audit*. [online] [citată 15.08.2023]. Disponibil: https://www.ifac.org/_flysystem/azureprivate/publications/files/A019%202012%20IAASB%20Handbook%20ISA%20320.pdf.
6. SAJIN, I., NEDERIȚA, A. *Probleme ale contabilității și auditului decontărilor comerciale*. Chișinău: ASEM, 2010. 145 p. ISBN 978-9975-75-524-5.
7. SAJIN, I. Aplicarea procedurilor analitice aferente decontărilor comerciale. *Economica*. 2008, nr. 1, 51-55. ISSN 1810-9136.
8. NEDERIȚA, A., VITIUC, A., BRINIȘTER, A. Modul de determinare a pragului de semnificație și a erorii admisibile în procesul exercitării auditului rapoartelor. *Contabilitate și audit*. 2001, nr. 7, 41-49. ISSN 1813-4408.
9. NEDERIȚA, A. Recomandări practice privind determinarea și aplicarea pragului de semnificație conform noilor SNC. *Contabilitate și audit*. 2015, nr. 8, 11-17. ISSN 1813-4408.
10. NEDERIȚA, A., VITIUC, A., BRINIȘTER, A. Rolul caracterului semnificativ la etapa finalizării auditului rapoartelor financiare. *Contabilitate și audit*. 2001, nr.10, 39-44. ISSN 1813-4408.
11. ОСМАНОВА, П., МУСТАФАЕВНА, Х., ПАМЗАНОВНА, З., ИСМАИЛОВ, М. *Аудиторская Проверка Дебиторской и Кредиторской Задолженности Организации* [online] [citată 20.08.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/auditorskaya-proverka-debitorskoy-i-kreditorskoy-zadolzhennosti-organizatsii/viewer>.
12. VITIUC, A. Modul de abordare a auditului și aplicarea nivelului de semnificație în cadrul acestuia. *Contabilitate și audit*. 2002, nr. 11, 28-32. ISSN 1813-4408.
13. RUNNER, R. *Auditing Debt (or) Loan Auditing Procedures* [online] [citată 30.08.2023]. Disponibil: <https://www.carunway.com/auditing-debt-or-loan-auditing-procedures/>
14. CODREAN, V. Fundamentarea raționamentului profesional contabil în aplicarea pragului de semnificație = Basis of accounting professional reasoning in the application of the significance threshold. In: *Provocările contabilității în viziunea tinerilor cercetători: conf. șt. intern. studentească*, ISSC 2021: culegere de articole șt., ed. a 5-a, 11-12 martie 2021. Chișinău: ASEM, 2021, pp. 102-109. ISBN 978-9975-155-12-0.
15. BERHECI, M. Pragul de semnificație și procesul de eșantionare în auditul financiar. *Revista Lucrări științifice USAMV Iași – Seria Horticultură* [online]. 2009 [citată 15.11.2023]. Disponibil: https://www.uaiasi.ro/revista_horti/arhiva.php?an=2009